

شماره بیست و یکم، دی ۱۳۹۲

✱ صاحب امتیاز: پژوهشکده مطالعات راهبردی
✱ مدیر مسئول و رئیس شورای سیاست گذاری:

سعید نورایی

✱ دبیر: مهدی میرزاده کوهشاهی

✱ شورای سیاست گذاری (به ترتیب حروف الفبا):

میرقاسم بنی هاشمی، فرزاد پورسعید، دکتر حسن عالی پور،

دکتر ناصر علیدوستی، دکتر داود غرایاق زندی، سعید نورایی،

دکتر محمود یزدان فام

✱ عوامل اجرایی و فنی: مرضیه خطیبی، مهندس علی

رئیس دانا، اکبر قلی یان، احسان مرشدی

✱ ویراستار: فرزاد پورسعید

✱ صفحه آر: ملیحه کربلایی

✱ طراح جلد: سیدعباس امجدزنجانی

✱ نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان آبان جنوبی، خیابان

رودسر شرقی، پلاک ۷

✱ صندوق پستی: ۵۱۸۹-۱۴۱۵۵

✱ تلفن: ۸۸۸۰۲۴۷۷ - ۰۲۱

✱ دورنگار: ۸۸۸۹۶۵۶۱ - ۰۲۱

✱ رایانامه: dideban@risstudies.org

پژوهشکده مطالعات راهبردی
تهران

۲ سخن نخست

۴ راهبرد نظام

۵ تحلیل

۵ شاخص ها و روندهای امنیت انسانی در ایران

سعید صادقی جقه

۱۳ رتبه جهانی ایران در شاخص درک فساد

میرقاسم بنی هاشمی

۲۱ بودجه عمومی ۱۳۹۳: ویژگی ها، اهداف و چالش ها

دکتر حسن شکوه

۲۷ دیپلماسی هوشمندانه؛ پیوند تعاملی سطوح و موضوعات

دکتر محمود یزدان فام

۳۳ موافقتنامه ژنو: چارچوب، مسائل و روند احتمالی

دکتر عبدالله قنبرلو

۳۷ نگرانی های عربستان از توافق هسته ای ایران با غرب

دکتر داود غرایاق زندی

۴۳ کنفرانس امنیتی منامه

دکتر محمدعلی قاسمی

۴۹ تسلیحات پیشرفته در محیط امنیتی ایران

گروه مطالعات بین المللی

نشست ماه ۵۳

۵۳ منشور حقوق شهروندی و بایسته های اعتدال

دکتر حسن عالی پور

نگاه دیگران ۵۹

۵۹ نظر سنجی مؤسسه زاگی؛ اهداف و واقعیت ها

گروه مطالعات ایران

• مطالب درج شده در ماهنگار لزوماً بیانگر دیدگاه های پژوهشکده نمی باشد و استفاده از مطالب آن با ذکر منبع آزاد است.

رتبه جهانی ایران در شاخص درک فساد

میر قاسم بنی هاشمی^۱

اشاره:

انتشار گزارش «شاخص درک فساد» سال ۲۰۱۳ در ۱۲ آذر و نیز برخی اخبار و گزارش‌های کمیسیون تحقیق و تفحص مجلس از تخلفات برخی نهادها، به ویژه سازمان تأمین اجتماعی در آذرماه دستمایه بررسی مختصر پدیده فساد در ایران و ارزیابی رتبه جهانی و منطقه‌ای کشور و نیز روند تحول این پدیده در سال‌های اخیر شد. مصادیق مهم تخلفات مدیریتی در ماه‌های اخیر در گزارش هیأت‌های تحقیق و تفحص مجلس، پیامدها و هزینه‌های فساد اداری و راهبردهای مبارزه با فساد از دیگر موضوعات مورد توجه این نوشته می‌باشد.

مقدمه

و بررسی‌های موردی کشورها و یا گزارش‌های تطبیقی سالانه سازمان‌های بین‌المللی حاکی از آن است که بین فساد و متغیرهایی معین مانند میزان پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری دولت، سطح آزادی و نرخ رقابت‌پذیری اقتصاد ملی، رانتی و یا غیررانتی بودن اقتصاد سیاسی، میزان وابستگی بودجه عمومی به درآمدهای نفتی یا اقتصاد تک‌محصولی، میزان کارآمدی و استقلال نهادهای نظارتی و قضایی، خصلت‌های فرهنگی و زمینه‌های معیشتی یک ملت، به ویژه الگوی نظام حزبی و رقابت سیاسی، همبستگی مشخصی وجود دارد. نتایج و نماگرهای گزارش سالانه سازمان شفافیت بین‌الملل در دو دهه گذشته با عنوان «شاخص درک فساد»^۲ به خوبی همبستگی بین این متغیرها و فساد در کشورها را نشان می‌دهد.

انتشار گزارش شاخص درک فساد سال ۲۰۱۳ در ۱۲ آذر و نیز برخی اخبار و گزارش‌های کمیسیون تحقیق و تفحص مجلس از

هرچند فساد رفتاری ضد اجتماعی و بر خلاف هنجارهای عمومی و اخلاقی محسوب می‌شود، ولی پدیده‌ای فراگیر در تمام جوامع سیاسی است. البته، شدت و عمق آن در مناطق مختلف جهان شکاف بسیار قابل تأملی را نشان می‌دهد. تجربه چند دهه اخیر در سنجش و رتبه‌بندی مناطق و جوامع نشان می‌دهد زمینه‌ها و علل پیدایش فساد ساختارها و فرایندهای معینی دارد، پیامدها و هزینه‌های گسترش و تعمیق فساد تقریباً یکسان و شناخته‌شده می‌باشند، سازوکارها و راهبردهای مبارزه با آن، فارغ از سطح توسعه‌یافتگی کشورها از منطق مشخصی پیروی می‌کند و روند تحولات آن از قواعد قابل پیش‌بینی برخوردار می‌باشد. بر این مبنا، یافته‌ها

۱. عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی

2. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX

گزارش سالانه شاخص درک فساد

سازمان «شفافیت بین الملل»^۱ به عنوان نهاد غیردولتی و مدنی در سال ۱۹۹۳ تأسیس شد و گزارش‌های سالانه درک فساد از سال ۱۹۹۶ بر پایه سنجه‌هایی از جمله بررسی مدیریت دولتی در کشورها، شرایط دسترسی شهروندان به خدمات عمومی، ساختار حقوقی و قضایی حاکم در کشورها، موقعیت بخش خصوصی، اختلاس، رشوه‌گیری، خرید و فروش پست‌های دولتی، رشوه‌پذیری دستگاه قضایی، فساد مالی در میان سیاستمداران و مقام‌های دولتی، عدم مقابله کافی یا ناکارایی در پی‌کار علیه مواد مخدر و غیره تهیه می‌کند. مهم‌ترین شاخصی که در بررسی فساد توسط سازمان شفافیت بین‌الملل مورد تأکید می‌باشد، پرداخت رشوه است. در رویکرد این سازمان، فساد آن گروه از اقدامات کارگزاران حکومت است که نخست به منافع عمومی لطمه بزنند و سپس هدف از انجام آن رساندن فایده یا منفعتی خاص به عامل یا شخص ثالثی باشد که عامل را برای انجام این کار اجیر کرده است.

سازمان شفافیت بر مبنای شاخص درک فساد، میزان سلامت اداری کشورها را اندازه‌گیری می‌نماید و این شاخص بر بخش عمومی و دولتی متمرکز است. شاخص درک فساد که مبین تقاضای فساد است، شاخصی ترکیبی مبتنی بر ادراک و نگرش بخشی از تجار، تحلیل‌گران اقتصادی، سیاستمداران و مدیران بخش دولتی است که در آن میزان پرداخت و دریافت رشوه، میزان ارتکاب به اختلاس

عملکرد برخی نهادها، به ویژه سازمان تأمین اجتماعی در آذرماه دستمایه‌ای برای بررسی مختصر پدیده فساد در ایران و ارزیابی رتبه جهانی و منطقه‌ای و نیز روند تحولات آن در سال‌های اخیر می‌باشد.

در ده سال گذشته رتبه جهانی و منطقه‌ای
کشورمان با کاهش امتیاز از ۳۰ در سال ۲۰۰۳
به ۲۵ در سال ۲۰۱۳ و سقوط از رتبه ۷۸
به رتبه ۱۴۴، روند تحول معکوسی را نشان
می‌دهد که بیانگر ناکامی دستگاه‌های حاکمیتی
در کنترل و مبارزه با فساد می‌باشد

فساد در معنای عام سوءاستفاده از قدرت عمومی و اختیارات دولتی برای کسب منافع خصوصی می‌باشد و مفهوم فساد در نظام اداری عبارت است از اقدامات مقامات و مأموران دولتی که با هدف کسب منافع خصوصی انجام شده و منافع عمومی را تضییع می‌نماید. این اقدامات شامل نقض، تغییر و تفسیر قوانین، سوءاستفاده از اطلاعات سازمانی و حاکمیتی، مقررات، ضوابط اداری، خودداری یا کوتاهی در انجام وظایف قانونی، تسهیل و تسریع غیرعادی در انجام کار برای اشخاص معین در مقایسه با دیگران و دادن اطلاعات و اسناد طبقه‌بندی شده به اشخاص حقیقی یا حقوقی که قانوناً حق دریافت آن را ندارند، می‌باشد. مهم‌ترین مصادیق فساد اداری عبارت است از ارتشاء، اختلاس، تبانی و عدم رعایت تشریفات حقوقی و قانونی در انجام معاملات، اخذ پورسانت و هدیه، پرداخت و دریافت ناموجه، اعطای تسهیلات افزون بر ضوابط و اعطای امکانات بر خلاف عرف.

1. Transparency International

به ۱۰۰ سلامت و شفافیت در نظام اداری و سیاسی را نشان می‌دهد. در گزارش شفافیت بین‌الملل در سال ۲۰۰۳ برای بار اول ایران در بین ۱۳۸ کشور با امتیاز ۳ رتبه ۷۸، ۲۰۰۴ با امتیاز ۲/۹ رتبه ۸۷، ۲۰۰۵ در بین ۱۵۹ کشور با امتیاز ۲/۹ رتبه ۸۸ را کسب نمود. در سال ۲۰۰۶ در بین ۱۶۳ کشور با امتیاز ۲/۷ رتبه ۱۰۵، ۲۰۰۷ در بین ۱۷۹ کشور امتیاز ۲/۵ و رتبه ۱۳۱، در سال ۲۰۰۸ امتیاز ۲/۳ و رتبه ۱۴۱ و در سال ۲۰۰۹ ایران با امتیاز ۱/۸ در بین ۱۸۰ کشور در رتبه ۱۶۸ قرار گرفت که بدترین رتبه ایران در یک دهه اخیر بوده است. ۲۰۱۰ کشورمان امتیاز ۲/۲، رتبه جهانی ۱۴۶ و در بین ۱۹ کشور منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا رتبه ۱۶ را به دست آورد. در این سال تنها وضعیت فساد در کشورهای عراق، یمن و لیبی اسفناک‌تر از ایران بود. سال ۲۰۱۱ امتیاز ۲/۷ و رتبه ۱۲۰ و در سال ۲۰۱۲ امتیاز ۲/۸ از ۱۰۰ و رتبه ۱۳۳ در بین ۱۷۶ کشور به ایران تعلق گرفت و در آخرین گزارش سالانه ۲۰۱۳ سازمان، امتیاز ایران ۲۵ و رتبه جهانی ایران ۱۴۴ برآورد شده است.

در ده سال گذشته رتبه جهانی و منطقه‌ای کشورمان با کاهش امتیاز از ۳۰ در سال ۲۰۰۳ به ۲۵ در سال ۲۰۱۳ و سقوط از رتبه ۷۸ به رتبه ۱۴۴، روند تحول معکوسی را نشان می‌دهد که بیانگر ناکامی دستگاه‌های حاکمیتی در کنترل و مبارزه با فساد می‌باشد. داده‌های جدول زیر بیانگر بخشی از این واقعیت می‌باشد.

سال کشور	۲۰۰۵	۲۰۰۷	۲۰۰۹	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	میانگین رتبه ۶ سال
آذربایجان	۱۳۷	۱۵۳	۱۴۳	۱۴۱	۱۳۹	۱۲۷	۱۴۰
امارات	۳۰	۳۴	۳۰	۲۸	۲۷	۲۶	۲۹.۱
ایران	۸۸	۱۳۱	۱۶۸	۱۲۰	۱۳۳	۱۴۴	۱۳۰
پاکستان	۱۴۴	۱۳۸	۱۴۲	۱۳۴	۱۳۹	۱۳۰	۱۳۷
ترکیه	۶۵	۶۴	۶۱	۶۱	۵۴	۵۳	۵۹.۶
عربستان	۷۵	۷۹	۶۳	۵۷	۶۶	۶۳	۶۷
قزاقستان	۱۰۷	۱۵۰	۱۲۰	۱۲۲	۱۳۳	۱۴۰	۱۲۸
قطر	۳۲	۳۲	۲۲	۲۲	۲۷	۲۹	۲۷.۳
مصر	۷۰	۶۴	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۸	۱۱۴	۹۸.۲

و جرایم مشابه از سوی مقامات سیاسی، مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد. علاوه بر آمارها، اطلاعات و گزارش‌های سالانه دولت‌ها، برای تهیه این شاخص، نظرسنجی‌هایی درباره همه موارد فساد مدیریتی و در رابطه با سوءاستفاده مقامات در دستگاه‌های دولتی و عمومی مورد توجه قرار می‌گیرد. سؤالات این نظرسنجی‌ها در رابطه با اکثر مصادیق یادشده فساد با تأکید بر مساله ارتشا در دستگاه‌های دولتی و عمومی می‌باشد.

برای تهیه شاخص درک فساد، به غیر از گزارش‌های داوطلبانه کشورها و نیز نظرسنجی‌ها، مهم‌ترین منابع اطلاع و ارزیابی سازمان شفافیت، ۱۴ سازمان معتبر جهانی است که مهم‌ترین آنها عبارتند از بانک توسعه آسیا، بانک توسعه آفریقا، بانک جهانی، واحد اطلاعات اقتصادی اکونومیست، خانه آزادی، دیده‌بان جهانی فساد، سازمان بین‌المللی توسعه مدیریت، گروه بین‌المللی مرکانت، کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای آفریقا و مرکز برآورد ریسک اقتصادی و سیاسی هنک کنگ که انتخاب و ارزیابی اعتبار «منابع اطلاع» توسط کمیته راهبری شاخص شفافیت بین‌المللی^۱ تعیین می‌گردد.

رتبه ایران در شاخص درک فساد

رتبه‌بندی شفافیت بین‌الملل تا سال ۲۰۱۲ بر مبنای امتیاز بین ۰ تا ۱۰۰ و از سال ۲۰۱۲ با امتیاز ۰ تا ۱۰۰ بوده است. امتیاز نزدیک به صفر بیانگر شدت فساد و امتیاز نزدیک

1. Transparency International Index Steering Committee

پایین شاخص درک فساد در کشورهای نفت خیز عربی حاشیه خلیج فارس بر می گردد.

همچنین در داده های ارائه شده، همبستگی های معینی بین روندهای حاکم بر برخی شاخص های کلان اقتصادی، مانند رتبه رقابت پذیری اقتصادی، شاخص سهولت کسب و کار، شفافیت در سیاست گذاری، افزایش بار مالی و مدیریتی دولت با تشدید سطح فساد اداری در دستگاه های دولتی در ایران مشاهده می شود که در ادامه، به اختصار به وضعیت این شاخص ها خواهیم پرداخت.

شاخص رقابت پذیری؛ در ارزیابی و سنجش شاخص رقابت پذیری جهانی، مؤلفه هایی مانند ثبات اقتصاد کلان، توسعه بخش خصوصی، محیط کسب و کار، توسعه زیرساخت ها، سرمایه گذاری مستقیم خارجی، نقش اختلال زایی دولت، کیفیت شبکه های کسب و کار و ساختار بازارها مورد توجه قرار می گیرد. بر اساس شاخص رقابت پذیری جهانی، رتبه رقابت پذیری ایران در میان ۱۴۴ کشور از رتبه ۶۲ در سال ۲۰۱۱ به رتبه ۸۲ در سال ۲۰۱۳ تنزل یافته است. چنانچه نتایج گزارش شاخص درک فساد نشان می دهد، کشورهای مانند ترکمنستان و کره شمالی که دارای اقتصاد بسته، غیر رقابتی و با انحصارات بزرگ دولتی یا خصوصی می باشند، بیشترین میزان فساد اداری را نیز داشته اند و طبعاً کاهش شاخص رقابت پذیری در اقتصاد ایران نیز یکی از عوامل مؤثر بر تشدید فساد مدیریتی و اداری در سال های گذشته بوده است.

در بررسی داده های جدول به چند نکته می توان اشاره نمود؛ نخست اینکه ایران در بین کشورهای منتخب منطقه در کنار آذربایجان، پاکستان، قزاقستان و مصر در شمار دولتهایی است که از شدت و سطح فساد اداری بالایی برخوردار است. دوم، با وجود برخی نوسانات، ضریب فساد در نظام اداری ایران از سال ۱۳۸۸ رو به افزایش بوده است. در رتبه بندی سال ۲۰۰۹ ایران با کسب ۱/۸ امتیاز از ۱۰، به همراه کشورهای برون دی، گینه، هائیتی و ترکمنستان، رده ۱۶۸ جدول را به خود اختصاص داده و در برآورد سازمان شفافیت، تنها هفت کشور در جهان در رتبه بندی شاخص درک فساد در دستگاه های دولتی، در وضعیت بدتری نسبت به جمهوری اسلامی ایران قرار داشتند.

علاوه بر گزارش های بین المللی، بررسی و نتایج یافته های نهادهایی مانند سازمان بازرسی، دیوان عدالت اداری، دیوان محاسبات مجلس، کمیسیون اصل ۹۰ و گزارش های کمیسیون های تخصصی تحقیق و تفحص مجلس بیانگر تشدید کمی و کیفی سطح فساد در چند سال اخیر بوده است

سوم، در بین کشورهای با ضریب فساد بالا، تنها در آذربایجان شاخص درک فساد رو به کاهش بوده و از رتبه ۱۵۳ در سال ۲۰۰۷ به رتبه ۱۲۷ در سال ۲۰۱۳ رسیده است. چهارم، در بین کشورهای مورد بررسی منطقه در ۱۰ سال اخیر تنها در ترکیه ضریب سطح فساد به طور مستمر روند کاهش یابنده ای داشته و از رتبه جهانی ۶۵ به رتبه ۵۳ ارتقا یافته است. در مجموع، ایران در بین ۱۹ کشور خاورمیانه و شمال آفریقا در شمار کشورهای با فساد شدید می باشد که نوسانات اندک برخی سال های گذشته تغییر جدی در رتبه جهانی و منطقه ای ایران به وجود نیاورده است. نکته آخر به سطح

نسبت بودجه شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی (ارقام: میلیارد ریال)

عنوان	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱
۱ منابع بودجه شرکت‌های دولتی	۱۳۷۲۸۳۸	۱۶۷۷۰۶۵	۲۰۳۲۰۲۵	۱۹۸۸۷۴۷	۲۵۲۵۲۳۸	۳۵۵۰۶۵۶	۴۲۱۱۷۶۵
۲ تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت)	۴۶۷۹۳۰	۴۹۱۰۹۹	۴۹۵۲۶۶	۵۰۹۸۹۵	۵۳۹۲۱۹	۵۵۵۴۳۶	۵۲۲۹۵۷
نسبت ۱ بر ۲	۲/۹	۳/۴	۴/۱	۳/۹	۴/۶	۶/۴	۸

مأخذ: نماگرهای اقتصادی بانک مرکزی، سال‌های مختلف

شاخص شفافیت در سیاست‌گذاری؛ شفافیت در سیاست‌گذاری دولت‌ها به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده میزان رقابت‌پذیری اقتصاد کشورها مورد توجه سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد. از بعد تئوریک و نظری، شفافیت در سیاست‌گذاری دولت را می‌توان به شرایط و چگونگی کسب اطلاعات در خصوص تغییر سیاست‌ها و مقررات و رویه‌های دولتی مؤثر بر فعالیت بخش خصوصی تعریف کرد که در نهایت منتج به افزایش توانایی فعالان اقتصادی در درک اهداف سیاست‌های اقتصادی دولت می‌گردد. در سال‌های اخیر، شاخص شفافیت در سیاست‌گذاری دولت در مقایسه با کشورهای همسایه منطقه کاهش یافته و این امر را می‌توان زمینه‌ای برای رانت‌جویی اطلاعاتی و بهره‌گیری از اطلاعات حاکمیتی در راستای منافع گروهی و خصوصی دانست.

مهم‌ترین مصادیق اخیر فساد در کشور

علاوه بر گزارش‌های بین‌المللی، بررسی و نتایج یافته‌های نهادهایی مانند سازمان بازرسی، دیوان عدالت اداری، دیوان محاسبات مجلس، کمیسیون اصل ۹۰ و گزارش‌های کمیسیون‌های تخصصی تحقیق و تفحص مجلس بیانگر تشدید کمی و کیفی سطح فساد در چند سال اخیر بوده که اختلاس ۳۰۰۰ میلیاردی گروه آریا، نمونه‌ای از دامنه تعاملات فسادآلود مابین نهادهای دولتی و بخش خصوصی بوده است. در ماه‌های اخیر خبرها و گزارش‌های گسترده دیگری در خصوص تخلفات بزرگ بانکی و یا فساد در شرکت‌های دولتی منتشر شده که در این بخش صرفاً به عناوین و توضیح مختصر برخی مصادیق مهم اخیر اشاره می‌شود.

شاخص سهولت انجام کسب و

کار؛ علاوه بر شاخص رقابت‌پذیری، گزارش‌های سالیانه سهولت انجام کسب و کار که توسط بانک جهانی منتشر می‌شوند به ارزیابی مقررات و محیط حقوقی و اداری کسب و کار در کشورهای مختلف جهان می‌پردازد. از نظر شاخص سهولت کسب و کار، وضعیت ایران در طی سال‌های ۲۰۱۱ الی ۲۰۱۴ تنزل یافته است، به طوری که در بین کشورهای جهان از رتبه ۱۴۰ در سال ۲۰۱۱ به رتبه ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ رسیده است. ضمناً در مقایسه با کشورهای خاورمیانه (حوزه مورد نظر سند چشم‌انداز) ایران در بین ۲۴ کشور منطقه رتبه ۲۲ را دارد و طبعاً یکی از عوامل مؤثر منفی بر ضریب فساد در کشور در سال‌های اخیر، تنزل شاخص سهولت انجام کسب و کار بوده است.

حجم بودجه شرکت‌های دولتی

و عمومی؛ کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت یکی از اهداف سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی بوده است. چنانکه در جدول زیر مشاهده می‌شود، نسبت منابع بودجه شرکت‌های دولتی به تولید ناخالص داخلی طی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۱ با روندی افزایشی از ۲/۹ در سال ۱۳۸۵ به ۸ درصد در سال ۱۳۹۱ رسیده که نشان از افزایش بار مالی دولت دارد. در واقع، این شاخص نشان می‌دهد که افزایش تصدی‌گری‌های دولتی نسبت مستقیمی با افزایش فساد اداری در دستگاه‌های دولتی داشته است.

تخلفات کلان در سازمان تأمین اجتماعی؛ تخلفات این

سازمان پس از قرائت گزارش کمیسیون تحقیق و تفحص مجلس در ۱۳ آذر علنی شد. مهم‌ترین بخش این تخلفات تفاهم‌نامه سازمان تأمین اجتماعی و شرکت هلدینگ سورینت قشم و نیز پرداخت مبالغ گسترده مدیریت سازمان به برخی مقامات دولتی و نمایندگان مجلس می‌باشد. مطابق این تفاهم‌نامه مقرر شده بود تا سقف ۴ میلیارد یورو ۱۳۸ شرکت متعلق به سازمان تأمین اجتماعی به شرکت مذکور واگذار گردد. این تفاهم‌نامه که به قصد واگذاری انحصاری سهام در اختیار ۱۳۸ شرکت از مجموع ۲۰۷ شرکت سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی (شستا) شامل هواپیمایی، فولاد خوزستان، فولاد مبارکه اصفهان، بانک صادرات، هتل‌های هما، پتروشیمی غدیر، پتروشیمی تبریز، شرکت ملی نفتکش، چوب و کاغذ ایران، شرکت‌های مختلف بیمه‌ای (ملت، میهن، دانا، پارسیان)، کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌های مختلف از جمله پاسارگاد، تات، پارسیان، دی و... صنایع مس شهید باهنر و... به هلدینگ سورینت قشم بوده، دارای اشکالات عدیده حقوقی و عدم رعایت قوانین مصرح قانونی در ابعاد مختلف بوده است.

آغاز تحقیق و تفحص از صنعت فولاد؛ بر مبنای برخی گزارش‌ها از تخلفات متعدد در صنعت فولاد در چند سال اخیر، هیئت تحقیق و تفحص از صنعت فولاد کشور ۱۹ آذر ماه آغاز به کار کرده است.

پرونده کلاهبرداری شرکت ورمی کمپوست؛ در ۲۴ آذر خبر بازداشت مدیرعامل شرکت تولیدکننده ورمی کمپوست روی سایت رسمی فرمانداری ملارد قرار گرفت. از این شرکت که در زمینه کود شیمیایی فعالیت می‌کند تا کنون ۱۲۰۰ نفر شکایت کرده‌اند. رسانه‌ها از این پرونده به عنوان بزرگترین پرونده تخلف اقتصادی کشور یاد کرده و رقم تخلف را ۴۰۰۰ میلیارد تومان اعلام نمودند.

فساد در فوتبال؛ با توجه به اینکه اکثریت باشگاه‌های مطرح ورزشی به ویژه در عرصه فوتبال کشور دولتی یا عمومی می‌باشند، خبرهای گسترده در خصوص تبانی عوامل باشگاه‌ها، اتهامات مکرر در مورد دریافت رشوه توسط داورها در لیگ برتر فوتبال و مطرح شدن برخی اتهامات به برخی مدیران ارشد دولتی یکی از موضوعات مهم در سال جاری بوده و کمیسیون اصل ۹۰، رسانه‌ها و نیز برخی نهادهای امنیتی و قضایی پیگیری‌های گسترده‌ای را

برای روشن شدن موضوع آغاز کرده‌اند. با توجه به عدم شفافیت مسائل در عرصه ورزش و جنجال‌آفرینی برخی رسانه‌ها و اعمال نفوذ شخصیت‌های متنفذ حقیقی و یا حقوقی، قبض و بسط مکرر در احکام کمیته انضباطی در لیگ برتر و نیز لیگ دسته یک و حکم سقوط برخی تیم‌ها به دسته دو و سه و محرومیت مربیان و برخی مدیران باشگاه‌ها، هنوز هم با ابهامات و چالش‌های جدی مواجه می‌باشد.

تحقیق و تفحص از فروش نفت؛

کمیسیون‌های نفت، انرژی و اصل ۹۰ در حال تحقیق تفحص از وضعیت فروش نفت و عدم بازگشت بخش مهمی از درآمدهای حاصل از فروش نفت هستند. مسأله تحریم‌های بانکی و نفتی باعث شده میلیاردها دلار از درآمدهای نفتی کشور در حساب‌های بانکی خارج از کشور بلاتکلیف مانده و زمینه سوءاستفاده برخی شرکت‌ها و اشخاص واسط را فراهم نماید.

تحقیق و تفحص از شرکت ملی صنایع

پتروشیمی؛ با توجه به گزارش‌ها و اخبار متعدد از تخلفات در صنعت پتروشیمی، طرح تحقیق و تفحص از شرکت ملی صنایع پتروشیمی در ۱۲ آذر در کمیسیون صنایع و معادن به تصویب رسیده و هیئت تحقیق در حال جمع‌آوری گزارش‌های خود می‌باشد.

تحقیق و تفحص از سازمان چای؛

کمیته تحقیق فعالیت خود را در ۱۷ آذر آغاز کرده و بنا بر گزارش رئیس هیئت تحقیق و تفحص از سازمان چای کشور، محورهای تحقیق و تفحص از صنعت چای کشور و نحوه جمع‌آوری اطلاعات درباره عملکرد این سازمان مشخص شده است. ارائه حواله‌های بی‌رویه واردات چای خارجی به

هنگام خروج از کشور، هیئت تحقیق و تفحص از عملکرد شرکت ملی صنایع مس ایران تعیین و در هفته‌های اخیر آغاز به کار کرده است. این مصادیق فساد را می‌توان گزارش بسیار مختصری از تخلف نهادهای دولتی و عمومی در ماه‌های اخیر دانست که تا حدود زیادی موید اعتبار سنجش و ارزیابی سازمان شفافیت بین‌الملل و دیگر نهادها از جایگاه ایران در رتبه‌بندی جهانی می‌باشد. به نظر می‌رسد رصد این حجم از تخلفات اخیر توسط نهادهای بین‌المللی و مدنی جهانی مانند سال ۲۰۱۳ زمینه‌ای برای کاهش امتیاز ایران در سلامت اداری و اسفناک شدن رتبه ایران در میان کشورها خواهد شد.

تداوم روند تنزل ضریب سلامت
اداری کشور بر تحقق اهداف
حماسه اقتصادی و راهبرد اقتصاد
مقاومتی تأثیر منفی عمیقی خواهد
داشت

پیامدها و هزینه‌های تداوم فساد

از جمله مهم‌ترین پیامدهای بروز مظاهر فساد در اقتصاد کلان را می‌توان به ایجاد اختلال در برنامه‌های توسعه، انحراف منابع از مصارف مولد، گسترش نابرابری‌های توزیعی و برهم زدن عملکرد معمول و شفاف بازارها و در نتیجه، ایجاد شرایط عدم اطمینان برای سرمایه‌گذاران اشاره کرد. این پیامدها را می‌توان در سه سطح یا بعد فردی، سازمانی و اقتصادی-اجتماعی بررسی نمود. در بعد فردی، چالش‌هایی مانند خدشه‌دار شدن امنیت شغلی، اعتبار و حیثیت فرد و کاهش انگیزه کاری در کارکنان، تقدم یافتن منافع فردی بر منافع سازمانی و عدم هدایت مناسب استعدادهای فردی، تشدید ناهنجاری‌های روحی فعالان اقتصادی و ایجاد جو بی‌اعتمادی در میان مردم و افزایش هزینه زندگی قابل بررسی هستند.

در حوزه سازمانی رشد انحصارگرایی دولتی، هدررفتن سرمایه‌گذاری انجام‌شده در توسعه منابع انسانی، پایدارسازی گسترش

فعالان عرصه چای و کاهش سطح زیرکشت چای به میزان ۷ تا ۸ هزار هکتار از محورهای این تحقیق و تفحص می‌باشد.

تحقیق و تفحص از دانشگاه آزاد؛ بر مبنای گزارش سخن‌گوی هیئت تحقیق و تفحص از دانشگاه آزاد اسلامی، تحقیق و تفحص از این دانشگاه در مرحله تدوین گزارش‌ها قرار گرفته و پس از بررسی بودجه ۹۳ کل کشور، گزارش تحقیق و تفحص از دانشگاه آزاد اسلامی به مجلس تقدیم می‌شود. مهم‌ترین محور این تفحص بدهی ۳۰۰۰ میلیاردی دانشگاه به بانک‌ها، شرکت‌های پیمانکاری و مؤسسات اعتباری می‌باشد.

تحقیق و تفحص از بانک کشاورزی؛ بر مبنای اظهارات رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس، تحقیق و تفحص از بانک کشاورزی پیرامون چند موضوع از جمله عملکرد صندوق بیمه کشاورزی، عملکرد این بانک در اعطای تسهیلات بالاتر از ۱۰ میلیارد ریال، پرداخت تسهیلات کشاورزی از صندوق توسعه ملی، در رابطه با دریافت وثایق و همچنین عملکرد در رابطه با شرکت‌های تحت پوشش و نحوه سرمایه‌گذاری در آنها خواهد بود.

تحقیق و تفحص از بنیاد شهید؛ بر اساس نظر عضو هیئت رئیسه کمیته تحقیق و تفحص از بنیاد شهید، این کمیته بخش مهمی از مراحل تفحص را انجام داده و گزارش نهایی این تحقیق در اواخر پاییز در صحن علنی مجلس مطرح می‌گردد.

تحقیق و تفحص از شرکت ملی صنایع مس ایران؛ پس از آشکارشدن برخی تخلفات بزرگ در شرکت ملی مس و نیز بازداشت رئیس شرکت ملی سابق مس در

فساد به واسطه مقررات پیچیده، تضعیف نظام ارزیابی، عدم رعایت شایسته سالاری و قانونمندی نبودن استخدام‌ها در محیط‌های دولتی و اثرگذاری بر کارایی سازمان‌ها و بخش خصوصی، مهم‌ترین پیامدهای سازمانی فساد می‌باشند. همچنین، تضعیف شرایط رقابتی در اقتصاد، افت کیفیت خدمات عمومی و زیربنایها، ممانعت از توسعه اقتصادی و اجتماعی و افزایش هزینه‌ها و درآمدهای نامشروع کارکنان و شهروندان، پیامدهای اقتصادی-اجتماعی فساد می‌باشند.

راهبردهای مبارزه با فساد

در دیدگاه بانک جهانی، استراتژی ضد فساد بر مبنای پنج عنصر کلیدی شکل می‌گیرد؛ افزایش پاسخ‌گویی، تقویت مشارکت جامعه مدنی، ایجاد بخش خصوصی رقابتی، موانع نهادینه‌شده قدرت، بهبود و ارتقای مدیریت بخش دولتی. در رویکرد نهادهای مستقل نیز مبارزه با فساد از طریق نهادینه‌شدن نظارت‌های قانونی، تربیت کادر اداری حرفه‌ای، استقلال بودجه و قدرت لازم نظام بوروکراسی در برابر عناصر قدرت سیاسی و نظام حزبی می‌باشد. سازمان شفافیت بین‌الملل نیز بر چهار مؤلفه مؤثر در پاسخ‌گویی سیاسی یعنی؛ رقابت سیاسی و آزادی احزاب، شفافیت در نظام سیاست‌گذاری و نهادینه‌شدن سازوکارهای قانونی و حقوقی و استقلال نظام قضایی تأکید می‌کند.

برخی پژوهش‌گران حوزه فساد، مهم‌ترین راهکارهای سازمانی را کاستن از حجم تصدی‌گری‌های دولت و خصوصی‌سازی، کاستن از حجم قوانین و ساده و شفاف‌سازی آنها، شایسته‌سالاری در عزل و نصب‌ها، اصلاح و بهینه‌سازی روش‌های انجام کار در ادارات، اصل قرار گرفتن خدمت به مشتریان در دستگاه‌های دولتی، اصلاح و بازسازی واحدهای نظارت و بازرسی، مکانیزه کردن فعالیت‌ها، مشارکت دادن کارکنان در اداره امور، ملزم‌ساختن دستگاه‌های دولتی به پاسخ‌گویی به افکار عمومی و برگزاری دوره‌های آموزشی مقابله با فساد اداری می‌دانند. راهکارهای سازمان تجارت جهانی نیز عبارتند از ایجاد قابلیت دسترسی آزادانه به اطلاعات و اطلاع‌رسانی مناسب در زمینه نحوه ارایه خدمات دولت، ایجاد سازمان‌های قوی با اختیارات مناسب برای مبارزه با فساد، تعیین مجازات مناسب برای انواع فساد، تنظیم و تدوین قوانین لازم پیرامون مبارزه با فساد، انجام اصلاحات لازم در نظام‌های اداری و مدیریتی و روش‌ها و رویه‌های انجام کار، بهره‌گیری از همکاری سازمان‌های بین‌المللی در امر مبارزه با فساد، توان‌مندسازی جامعه مدنی برای نظارت عمومی بر نهاد قدرت، تقویت و توان‌مندسازی نهادهای نظارتی برای

اعمال نظارت‌های قانونی، استقرار نظام ارزیابی عملکرد در دستگاه‌های اجرایی، بررسی‌های ادواری پیرامون یکپارچگی و سلامت در نظام اداری و تجدید نظر در برنامه‌های مبارزه با فساد.

نتیجه‌گیری

نتیجه بررسی گزارش‌های ۱۰ سال اخیر سازمان شفافیت بین‌الملل از وضعیت شاخص درک فساد در ایران و نیز گزارش‌های سازمان‌های مختلف نظارتی کشور نشان می‌دهد ضریب سلامت اداری کشور از امتیاز ۳۰ به ۲۵ کاهش یافته و رتبه جهانی کشوری نیز از رتبه‌های نزدیک به ۱۰۰ به رتبه ۱۴۴ افزایش یافته است. تنزل رتبه ایران در یک دهه گذشته نشانگر ناکارآمدی سازوکارهای نهادی، راهبرد کلان و نیز جهت‌گیری‌های کلان در مبارزه با فساد می‌باشد. بر این مبنای لازم است تجربه کشورهای موفق منطقه و نیز راهبردهای پیشنهادی سازمان‌های معتبر بین‌المللی در کاهش تدریجی نرخ فساد مورد توجه نهادهای حاکمیتی قرار گیرد. سستی اراده نهادهای حاکمیتی مسئول و تداوم تنزل رتبه کشور در سطح جهانی، نه تنها روند توسعه اقتصادی و اجتماعی متوازن در کشور را تحت تأثیر قرار خواهد داد و فرصت سرمایه‌گذاری‌های خارجی و حتی داخلی را کاهش می‌دهد، بلکه منزلت ملی کشور و نظام را در خارج و نیز مشروعیت سیاسی را در داخل خدشه‌دار می‌نماید. همچنین تداوم این روند بر تحقق اهداف حماسه اقتصادی و راهبرد اقتصاد مقاومتی تأثیر منفی عمیقی خواهد داشت.

